

Στη βραχεία
λίστα του

The
2020
Booker
Prize

avni
doshi

καμένη ζάχαρη

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μετάφραση: Κλαίρη Παπαμιχαήλ

Θα ήταν ψέμα να πω ότι η δυστυχία της μητέρας μου δεν μου πρόσφερε ποτέ ικανοποίηση.

Όταν ήμουν μικρή, υπέφερα στα χέρια της και ο όποιος πόνος αναγκαζόταν αργότερα να υπομείνει μου φαινόταν κάπως σαν επανόρθωση –το σύμπαν ξανάβρισκε την ισορροπία του, ευθυγραμμιζόταν η λογική τάξη του αιτίου και του αποτελέσματος.

Τώρα, όμως, δεν γίνεται να ισοφαρίσω.

Ο λόγος είναι απλός: η μητέρα μου ξεχνάει και δεν μπορώ να κάνω τίποτε γι' αυτό. Δεν υπάρχει τρόπος να την αναγκάσω να θυμηθεί τα πράγματα που είχε κάνει στο παρελθόν, ούτε να σιγοβράσει μέσα στις ενοχές. Παλιότερα ανέφερα δήθεν αδιάφορα, ενόσω πίναμε τσάι, κάποια περιστατικά της σκληρότητάς της και παρατηρούσα το πρόσωπό της να συνοφρύνεται. Τώρα, τις περισσότερες φορές δεν μπορεί να θυμηθεί τι της λέω· το βλέμμα της είναι απόμακρο κι έχει μονίμως καλή διάθεση. Όποιος και να με παρακολουθεί, αγγίζει το χέρι μου και ψιθυρίζει: Φτάνει πια. Δεν θυμάται η καημένη.

Η συμπόνια που προκαλεί στους άλλους κάνει την πικρία να φουντώνει μέσα μου.

Υποψιάστηκα κάτι πριν από έναν χρόνο, όταν άρχισε να τριγυρίζει νυχτιάτικα μέσα στο σπίτι. Η υπηρέτριά της, η Κάστα, μου τηλεφωνούσε φοβισμένη.

«Η μητέρα σου ψάχνει να βρει πλαστικά καλύμματα», είπε μια φορά η Κάστα. «Μπας και κατουρηθείς στο κρεβάτι σου.»

Κράτησα το ακουστικό σε απόσταση κι έψαξα να βρω τα γυαλιά μου στο κομοδίνο. Δίπλα μου, ο άντρας μου εξακολουθούσε να κοιμάται και το νέον στις ωτασπίδες του έφεγγε μέσα στο σκοτάδι.

«Θα πρέπει να ονειρεύεται», είπα.

Η Κάστα δεν φάνηκε να πείθεται. «Δεν ήξερα ότι παλιότερα κατουριόσουν στο κρεβάτι σου.»

Έκλεισα το τηλέφωνο και όλη την υπόλοιπη νύχτα δεν κατάφερα να κλείσω μάτι. Ακόμα και μέσα στην τρέλα της, η μητέρα μου είχε καταφέρει να με κάνει ρεζίλι.

Μια μέρα, η καθαρίστρια χτύπησε το κουδούνι του σπιτιού και η μαμά δεν τη γνώρισε. Υπήρξαν κι άλλα περιστατικά –όταν ξέχασε πώς να πληρώσει τον λογαριασμό του ηλεκτρικού και δεν έβρισκε το αυτοκίνητό της στο πάρκινγκ κάτω από το διαμέρισμά της. Αυτό συνέβη πριν από έξι μήνες.

Μερικές φορές νιώθω σαν να μπορώ να δω το τέλος, όταν δεν θα είναι τίποτα περισσότερο από ένα φυτό που σαπίζει. Ξεχνώντας πώς να μιλάει, πώς να ελέγχει την κύστη της, ξεχνώντας με τον καιρό πώς ν' ανασαίνει. Η ανθρώπινη φθορά προχωράει με παύσεις και λόγια ακατάληπτα, αλλά δεν αντιστρέφεται.

Ο Ντίλιπ, ο άντρας μου, μου υπέδειξε ότι ίσως η μνήμη της να χρειάζεται πού και πού βοήθεια. Κι έτσι, γράφω σε χαρτάκια ιστορίες από το παρελθόν της μητέρας μου και τα χώνω σε γωνιές σ' όλο της το διαμέρισμα. Κατά καιρούς τα βρίσκει και μου τηλεφωνεί γελώντας.

«Δεν μπορώ να πιστέψω ότι ένα δικό μου παιδί θα έκανε τόσο άσχημα γράμματα.»

* * *

Τη μέρα που ξέχασε το όνομα του δρόμου στον οποίο ζει εδώ και δεκαετίες, η μαμά μου τηλεφώνησε για να μου πει ότι είχε αγοράσει ένα πακέτο ξυραφάκια και δεν θα φοβόταν να τα χρησιμοποιήσει έτσι και η κατάσταση επιδειωνόταν ακόμα περισσότερο. Έπειτα έβαλε τα κλάματα. Άκουγα μέσα από το τηλέφωνο κόρνες να βελάζουν, ανθρώπους να φωνάζουν. Τους θορύβους των δρόμων της Πούνε. Άρχισε να βήχει κι έχασε τον ειρμό των σκέψεών της. Ένιωσα σαν να μπορούσα να μυρίσω στην κυριολεξία τις αναθυμιάσεις του τρίκυκλου στο οποίο καθόταν, τον μαύρο καπνό που έβγαζε, λες και στεκόμουν δίπλα της. Για μια στιγμή αισθάνθηκα άσχημα. Θα πρέπει να είναι ό,τι χειρότερο –η επίγνωση της ίδιας σου της κατάρρευσης, η ποιινή να παρακολουθείς τα πράγματα να ξεγλιστράνε και να χάνονται. Από την άλλη μεριά, ήξερα ότι αυτό ήταν ψέμα. Η μητέρα μου ποτέ δεν θα ξόδευε τόσα χρήματα. Να πάρει ένα ολόκληρο πακέτο ξυραφάκια, ενώ και μόνο με ένα θα έκανε τη δουλειά της; Πάντα προτιμούσε να εκδηλώνει δημοσίως τα συναισθήματά της. Αποφάσισα πως ο καλύτερος τρόπος για να χειριστώ την κατάσταση ήταν ένα είδος συμβιβασμού: της είπα ν’ αφήσει τους μελοδραματισμούς, αλλά σημείωσα το περιστατικό ώστε να ελέγξω αν όντως υπάρχουν ξυραφάκια και να τα ξεφορτωθώ αργότερα.

Έχω καταγράψει πολλά πράγματα για τη μητέρα μου: τι ώρα κοιμάται το βράδυ, όταν τα γυαλιά της πρεσβυωπίας της γλιστράνε στη λιπαρή κατηφόρα της μύτης της, ή πόσα φύλλα κρούστας Μαζορίν τρώει για πρωινό –σημειώνω όλες αυτές τις λεπτομέρειες. Ξέρω ποιες ευθύνες αποφεύγει και σε ποια σημεία έχει λουστράρει την επιφάνεια της ιστορίας.

Μερικές φορές, όταν πάω να τη δω, μου ζητάει να τηλεφωνήσω σε φίλες που έχουν πεθάνει εδώ και καιρό.

Η μητέρα μου ήταν από τις γυναίκες που μπορούσαν να απομνημονεύσουν συνταγές τις οποίες είχαν διαβάσει μονάχα

μια φορά. Θυμόταν είδη τσαγιού που έφτιαχναν σε άλλα σπίτια. Όταν μαγείρευε, άπλωνε τα χέρια της για να πιάσει μπουκάλια και μείγματα μπαχαρικών χωρίς να σηκώσει καν το κεφάλι της.

Η μαμά θυμόταν την τεχνική που χρησιμοποιούσαν οι γείτονες της κάστας Μέμον για να σφάξουν κατσίκες στη διάρκεια του Μπακρ Ιντ¹ στην ταράτσα πάνω από το παλιό διαμέρισμα των γονιών της, προς μεγάλη φρίκη του τζαϊνιστή² σπιτονοικοκύρη, και πώς ο μουσουλμάνος ράφτης με τα φουντωτά μαλλιά της έδωσε κάποτε μια σκουριασμένη λεκάνη για να μαζέψει εκεί μέσα το αίμα. Μου περιέγραψε τη μεταλλική γεύση, πώς είχε γλείψει τα κόκκινα δάχτυλά της.

«Η πρώτη μου γεύση από κάτι που δεν ήταν χορτοφαγικό», είπε. Καθόμασταν δίπλα στο νερό στο Αλάντι. Οι προσκυνητές πλένονταν και όσοι πενθούσαν βύθιζαν τις στάχτες. Το θολό ποτάμι, στο χρώμα της γάγγραινας, κυλούσε πάρα πολύ αργά. Η μαμά ήθελε να ξεφύγει από το σπίτι, από τη γιαγιά μου, από τις κουβέντες για τον πατέρα μου. Ήταν στο μεσοδιάστημα αφού είχαμε φύγει από το άσραμ³ και προτού με κλείσουν εσωτερική σε σχολείο. Προς στιγμήν είχαμε κάνει ανακωχή με τη μητέρα μου, όταν ακόμη πίστευα πως είχαμε αφήσει τα χειρότερα πίσω μας. Δεν μου είπε πού πηγαίναμε μέσα στο σκοτάδι και δεν μπορούσα να διαβάσω τη χάρτινη ταμπέλα στο παρμπρίζ του λεωφορείου που πήραμε. Το στομάχι μου έγρουξε, πλημμυρισμένη καθώς ήμουν από τον φόβο

¹ Σ.τ.Μ.: Γνωστή και ως Ιντ αλ-Αντχά ή γιορτή των θυσιών, πρόκειται για σημαντική ισλαμική γιορτή που γιορτάζεται παγκοσμίως και τιμεί τη θυσία του Αβραάμ.

² Σ.τ.Μ.: Τζαϊνισμός ή ζαϊνισμός: παρακλάδι του ινδουισμού, που προσβέυει μια ανεκτική στάση απέναντι στα πράγματα.

³ Σ.τ.Μ.: Τα άσραμ παλιότερα ήταν ερημητήρια ινδουιστών σοφών με στόχο την περιουλλογή και τη γαλήνη. Λειτουργούσαν και ως σχολεία, όπου οι μαθητές έκαναν πνευματικές και σωματικές ασκήσεις. Σήμερα λειτουργούν ως ομάδες για την πνευματική ανύψωση των μελών τους.

ότι θα εξαφανιζόμασταν πάλι από κάποιο άλλο καπρίτσιο της μητέρας μου, ωστόσο μείναμε κοντά στο ποτάμι όπου μας άφησε το λεωφορείο και, καθώς ανέτειλε ο ήλιος, το φως σχημάτισε ουράνια τόξα στις λιμνούλες πετρελαίου που είχαν μαζευτεί στην επιφάνεια του νερού. Μόλις ζέστανε η μέρα, επιστρέψαμε στο σπίτι. Η Νάνι κι ο Νάνα κόντεψαν να τρελαθούν, αλλά η μαμά είπε ότι δεν είχαμε βγει από τις εκτάσεις του περιφραγμένου συγκροτήματος όπου μέναμε. Την πίστεψαν επειδή το ήθελαν, παρόλο που η ιστορία της ήταν απίθανη, μια που το συγκρότημα όπου είχαν το διαμέρισμά τους δεν ήταν αρκετά μεγάλο ώστε να χαθεί κανείς εκεί. Η μαμά χαμογελούσε όσην ώρα μιλούσε –ήταν ικανή να πει ψέματα με μεγάλη ευκολία.

Με εντυπωσίαζε πόσο καλή ψεύτρα ήταν. Υπήρχε μια εποχή που ήθελα να μιμηθώ αυτό της το χαρακτηριστικό: φαινόταν σαν να ήταν η μοναδική χρήσιμη ιδιότητα που είχε. Οι παππούδες μου ανέκριναν τον φύλακα, αλλά δεν μπορούσε να τους επιβεβαιώσει τίποτα –πολύ συχνά κοιμόταν στη διάρκεια της βάρδιας του. Κι έτσι μείναμε σ' αυτό το αδιέξοδο, όπως πολλές φορές θα κάναμε στο μέλλον, ο καθένας να επιμένει στις ψευτιές του, σίγουρος πως θα επικρατούσε το δικό του προσωπικό συμφέρον. Αργότερα, όταν με ξαναρώτησαν, επανέλαβα την ιστορία της μητέρας μου. Δεν είχα μάθει ακόμη τι σήμαινε αντιγνωμία. Εξακολουθούσα να είμαι πειθήνια σαν σκυλί.

Ορισμένες φορές αναφέρομαι στη μαμά χρησιμοποιώντας παρελθόντα χρόνο, μολονότι συνεχίζει να ζει. Αυτό θα την πλήγωνε, αν μπορούσε να το θυμηθεί για αρκετή ώρα. Ο ευνοούμενός της σ' αυτή τη φάση είναι ο Ντίλιπ. Είναι ο ιδεώδης γαμπρός. Κάθε φορά που συναντιούνται, δεν υπάρχουν προσδοκίες να συννεφιάζουν την ατμόσφαιρα ανάμεσά τους. Δεν τη θυμάται όπως ήταν· τη δέχεται όπως είναι και δεν έχει

κανένα πρόβλημα να της συστηθεί ξανά σε περίπτωση που ξεχάσει το όνομά του.

Μακάρι να κατάφερνα να φερθώ κι εγώ έτσι, ωστόσο η μητέρα που θυμάμαι εμφανίζεται και χάνεται μπροστά στα μάτια μου, σαν μια κούκλα που λειτουργεί με μπαταρίες κι ο μηχανισμός της έχει αρχίσει να τα παίζει. Η κούκλα γίνεται άψυχη. Η μαγεία διαλύεται. Το παιδί δεν ξέρει τι είναι πραγματικό, πού μπορεί να βασιστεί. Ίσως να μην ήξερε ποτέ. Το παιδί κλαίει.

Μακάρι η Ινδία να επέτρεπε την υποβοηθούμενη αυτοκτονία όπως η Ολλανδία. Όχι μόνο για την αξιοπρέπεια του ασθενούς, μα και για όλους όσους εμπλέκονται.

Θα 'πρεπε να θλίβομαι αντί να οργίζομαι.

Μερικές φορές κλαίω όταν είμαι ολομόναχη –πενθώ, ωστόσο είναι πολύ νωρίς ακόμη για να κάψουμε τη σορό.

Το ρολόι στον τοίχο του ιατρείου απαιτεί την προσοχή μου. Ο ωροδείκτης βρίσκεται στο ένα. Ο λεπτοδείκτης στέκεται ανάμεσα στο οχτώ και στο εννιά. Μένει έτσι για μισή ώρα. Το ρολόι αποτελεί ένα φθαρμένο απομεινάρι μιας άλλης εποχής, χαλασμένο, που δεν αντικαταστάθηκε ποτέ.

Το πιο διαβολικό του κομμάτι είναι ο λεπτοδείκτης που, σαν μαγικό ραβδί, είναι το μοναδικό μέρος του ρολογιού που κινείται. Όχι μόνο προς τα μπρος, αλλά και προς τα πίσω, μπρος πίσω, εντελώς αλλοπρόσαλλα.

Η κοιλιά μου γουργουρίζει.

Ένας ηχηρός στεναγμός ακούγεται από τους άλλους που περιμένουν όταν ο λεπτοδείκτης παύει να κινείται εντελώς, μα παριστάνει απλώς τον πεθαμένο για μια στιγμή και ξαναρχίζει πάλι. Αποφασίζω να μην τον κοιτάζω, ο ήχος του όμως αντηχεί στην αίθουσα.

Το βλέμμα μου στέκεται στη μητέρα μου. Λαγοκοιμάται στην καρέκλα της.

Νιώθω τον ήχο του ρολογιού να κινείται μέσα στο κορμί μου, αλλάζοντας τον ρυθμό της καρδιάς μου. Δεν είναι *τικ τοκ*. Το *τικ τοκ* είναι πανταχού παρόν, ένας σφυγμός, μια ανάσα, μια λέξη. Ένα *τικ τοκ* περιέχει βιολογικό συντονισμό, κάτι που μπορώ να εσωτερικεύσω και να αγνοήσω. Αυτό είναι *τικ τικ τικ*, μετά σιωπή, και *τοκ τικ τοκ*.

Το στόμα της μαμάς ανοίγει, ασουλούπωτο σαν χαρτοσακούλα.

Μέσα από ένα κυματιστό τζάμι βλέπω μια ομάδα υπηρέτες, συγκεντρωμένους γύρω από ένα στενό γραφείο, να ακούνε τα σχόλια για έναν αγώνα κρίκετ. Επευφημούν, απολαμβάνοντας τη μετάδοση της δόξας που εκπέμπεται από το ηχείο. Ο ήχος του ρολογιού αλλάζει πάλι.

Μέσα στο γραφείο του γιατρού, ερχόμαστε αντιμέτωπες μ' ένα άλλο ρολόι. Είναι αυτό που ζωγραφίζει εκείνος σ' ένα άσπρο χαρτί, παραλείποντας τους αριθμούς.

«Συμπληρώστε το, σας παρακαλώ, κυρία Λάμπα», λέει στη μητέρα μου.

Εκείνη παίρνει από το χέρι του το μηχανικό μολύβι και ξεκινάει με το ένα. Όταν φτάνει στο δεκαπέντε ο γιατρός τη σταματάει.

«Μπορείτε να μου πείτε τη σημερινή ημερομηνία;»

Η μαμά κοιτάζει πρώτα εμένα κι ύστερα τον γιατρό. Αντί για απάντηση, ανασηκώνει τους ώμους κι η μια πλευρά πάει ψηλότερα από την άλλη, θυμίζοντας νευρικό σπασμό. Κάθε ένδειξη της σωματικής της κατάπτωσης μου φαίνεται απωθητική. Η ματιά μου πλανιέται στους μπεζ τοίχους. Τα διπλώματα του γιατρού κρέμονται στραβά.

«Ή τη χρονιά;»

Η μητέρα μου γνέφει αργά.

«Ξεκινήστε με τον αιώνα πριν από τη χρονιά», της προτείνει.

Ανοίγει το στόμα της κι οι άκρες των χειλιών της δείχνουν προς τα κάτω, σαν να είναι ψάρι. «Χίλια εννιακόσια...» αρχίζει να λέει και μετά το βλέμμα της γίνεται απλανές.

Ο γιατρός γέρνει το κεφάλι του στο πλάι. «Νομίζω πως θέλετε να πείτε δυο χιλιάδες.»

Εκείνη συμφωνεί και του χαμογελάει λες και είναι περήφανη για κάποιο επίτευγμα. Ο γιατρός κι εγώ κοιταζόμαστε γυρεύοντας απάντηση.

Μου λέει πως σε ειδικές περιπτώσεις παίρνουν υγρό από τη σπονδυλική στήλη, μα δεν έχει αποφασίσει ακόμη αν η μαμά είναι ειδική περίπτωση. Κι έτσι της κάνει υπερήχους, της παίρνει αίμα, ελέγχει οπές και αδένες, και απλώνει τον χάρτη του εγκεφάλου της πάνω σε μια φωτεινή πλάκα. Αναλύει σκιές και σχήματα και ψάχνει για μαύρες τρύπες. Έχει τον εγκέφαλο νεαρής γυναίκας, επιμένει, έναν εγκέφαλο που κάνει όσα υποτίθεται πως πρέπει να κάνει.

Ρωτάω τι υποτίθεται ότι πρέπει να κάνει ένας εγκέφαλος. Να πυροδοτεί νευρώνες και να τρίζει από τα ηλεκτρικά ρεύματα;

Στενεύει τα μάτια του και δεν απαντάει. Οι μύες του σαγονιού του κάνουν το κεφάλι του τετράγωνο και την επάνω γνάθο να προεξέχει ελαφρώς.

«Μα η μητέρα μου ξεχνάει», λέω.

«Ναι, αυτό είναι αλήθεια», συμφωνεί μαζί μου κι αρχίζω να διακρίνω ένα ψεύδισμα. Ο γιατρός παίρνει ένα άλλο χαρτί και ζωγραφίζει ένα αφράτο συννεφάκι που υποτίθεται ότι είναι ο εγκέφαλος. Σηκώνει πολύ γρήγορα το στίλο και οι καμπύλες δεν ενώνονται στο τέλος, λες και το σύννεφο έχει διαρροή. «Θα πρέπει να περιμένουμε γνωσιακή εξασθένηση που θα εκδηλωθεί με απώλεια μνήμης και αλλαγές στην προσωπικότητα. Δεν θα είναι πάρα πολύ διαφορετικά απ' ό,τι έχουμε ήδη παρατηρήσει. Απ' ό,τι έχετε ήδη παρα-

τηρήσει», διευκρινίζει. «Δεν είναι σαφές πόσα προσέχει η μητέρα σας.»

Υπογραμμίζει μ' ένα μολύβι τις περιοχές όπου οι λειτουργίες των συνάψεων εξασθενούν, όπου πεθαίνουν οι νευρώνες. Το καθαρό άσπρο σύννεφο αρχίζει να γεμίζει. Τώρα, το άνοιγμα στο σημείο όπου δεν ολοκλήρωσε το σχήμα μοιάζει με ευλογία, μια είσοδος για να μπει λίγος αέρας μέσα. Ο νεοφλοιός, το μεταιχμιακό σύστημα του εγκεφάλου και οι υποφλοιώδεις περιοχές χαρτογραφούνται με άτσαλες μολυβιές. Κάθομαι πάνω στα χέρια μου.

Ο ιππόκαμπος είναι η τράπεζα μνήμης και στην ασθένεια αυτή τα χρηματοκιβώτια αδειάζουν. Δεν μπορεί να σχηματιστεί μακροπρόθεσμη μνήμη, η βραχυπρόθεσμη μνήμη χάνεται στον αιθέρα. Το παρόν γίνεται κάτι εύθραυστο που, λίγα λεπτά αργότερα, μοιάζει να μη συνέβη ποτέ. Καθώς ο ιππόκαμπος γίνεται ολοένα πιο αδύναμος, ο χώρος ενδέχεται να φαίνεται διαφορετικός, παραμορφωμένος.

«Ξέρετε αν υπέστη ποτέ κάποιο σοβαρό τραύμα στο κεφάλι; Αν, απ' όσο γνωρίζετε, εκτέθηκε ποτέ σε τοξίνες για παρατεταμένες χρονικές περιόδους; Σε βαριά μέταλλα ίσως; Είχε κανείς άλλος από την οικογένειά σας προβλήματα μνήμης στο παρελθόν; Και οποιοδήποτε πρόβλημα στο ανοσοποιητικό του σύστημα; Συγγνώμη, μα είμαστε υποχρεωμένοι να ρωτήσουμε για HIV και AIDS.»

Οι ερωτήσεις ξεχύνονται από το στόμα του γιατρού προτού προλάβω να απαντήσω και συνειδητοποιώ πως ελάχιστη σημασία έχει τελικά τι λέω. Η επισταμένη έρευνα δεν πρόκειται ν' αλλάξει όσα μοιραστήκαμε σ' αυτό το γραφείο και η ιστορία της μαμάς δεν θα έχει καμιά σχέση με τη διάγνωσή της.

Μέσα στις καμπύλες του σύννεφου, ζωγραφίζει έναν αστερίσκο. Δίπλα γράφει «πλάκα αμυλοειδούς». Οι πλάκες

είναι συσσωματώσεις πρωτεϊνών που εμφανίζονται συνήθως στους εγκεφάλους ασθενών με Αλτσχάιμερ.

«Είδατε κάτι τέτοιο στον υπέρηχο;» ρωτάω.

«Όχι», αποκρίνεται. «Όχι ακόμη τουλάχιστον. Η μητέρα σας όμως ξεχνάει.»

Του λέω ότι δεν καταλαβαίνω πώς μπορεί να συμβαίνει αυτό κι αντί για απάντηση εκείνος απαριθμεί μερικά φαρμακευτικά σκευάσματα που υπάρχουν στην αγορά. Το πιο δημοφιλές είναι το Ντονεπεζίλ. Κυκλώνει το όνομα τρεις φορές με το μολύβι του.

«Τι παρενέργειες έχει;»

«Υπέρταση, πονοκεφάλους, στομαχικές διαταραχές, κατάθλιψη.» Ο γιατρός κοιτάζει το ταβάνι και μισοκλείνει τα μάτια, προσπαθώντας να θυμηθεί περισσότερες. Η αμυλοειδική πλάκα δεν φαίνεται τόσο άσχημη στο σκίτσο. Είναι σχεδόν μαγική, ένα μοναχικό μπερδεμένο κουβάρι. Το λέω μεγαλόφωνα κι ένα λεπτό αργότερα το μετανιώνω.

«Πλέκει;» με ρωτάει ο γιατρός.

«Όχι. Απεχθάνεται όλες τις δουλειές του νοικοκυριού. Εκτός από το μαγείρεμα. Είναι καταπληκτική μαγείρισσα.»

«Αυτό δεν πρόκειται να βοηθήσει. Είναι πολύ δύσκολο να εκτελέσει συνταγές. Το πλέξιμο, άμα γίνει μυϊκή μνήμη, μπορεί να παρακάμψει μέρη του εγκεφάλου.»

Ανασηκώνω τους ώμους μου. «Φαντάζομαι πως θα μπορούσα να κάνω μια προσπάθεια. Δεν θα της αρέσει καθόλου η ιδέα.»

«Τίποτα δεν είναι σίγουρο πα γι' αυτήν», με προειδοποιεί. «Μπορεί αύριο να είναι εντελώς διαφορετική.»

Καθώς φεύγουμε, ο γιατρός με ρωτάει αν είμαστε συγγενείς με κάποιον δόκτορα Βίνεϊ Λάμπα, που κατέχει ανώτερη θέση σ' ένα πολύ σπουδαίο νοσοκομείο της Βομβάης. Του λέω ότι δεν είμαστε και φαίνεται απογοητευμένος, σαν να

στενοχωριέται για μας. Αναρωτιέμαι αν θα βοηθούσε να εφεύρισκα ένα συγγενή.

«Η μητέρα σας ζει με κάποιον σύζυγο ή γιο;» ρωτάει.

«Όχι», αποκρίνομαι. «Ζει μόνη. Προς το παρόν.»

«Μην τρως τα νύχια σου», λέει η μαμά, ενώ γυρίζουμε στο σπίτι.

Ακουμπάω πάλι το δεξί μου χέρι στο τιμόνι και προσπαθώ να μην το σφίξω, αλλά το αριστερό μου χέρι πάει αυτόματα στο στόμα μου.

«Βασικά, δεν τρώω το νύχι, το πετσάκι τρώω.»

Η μαμά λέει πως δεν έχει καμιά διαφορά και το θεωρεί ντροπή που τα δάχτυλά μου δείχνουν έτσι όταν κάνω πάντα τόσα πράγματα με τα χέρια μου. Μένω σιωπηλή ενόσω μιλάει σ' όλη την υπόλοιπη διαδρομή, ακούγοντας λιγότερο τι λέει και περισσότερο πώς το λέει, τον ρυθμό και τον δισταγμό στη φωνή της όταν δεν λέει αυτό που εννοεί, προφέρει λάθος τις λέξεις, παρεμβάλλει μια επίπληξη για να καλύψει την αβεβαιότητά της. Απολογείται, λέει πως εγώ φταίω για τα λάθη μου, μ' ευχαριστεί και στενάζει, τρίβοντας τους κροτάφους της. Τα χείλη της γουβιάζουν εκεί που της λείπουν δυο δόντια στο πλάι του στόματός της και μοιάζει σαν να έφαγε κάτι πικρό.

Ρωτάω τη μητέρα μου σε ποιον μιλάει, μα δεν μου απαντάει. Καλού κακού, ρίχνω μια ματιά στο πίσω κάθισμα.

Στο διαμέρισμά της πίνουμε τσάι με μπισκότα digestive, γιατί είναι τα αγαπημένα της και περάσαμε δύσκολη μέρα. Λέω στην Κάστα να μου φτιάξει έναν πολτό από μέλι και τζίντζερ γιατί ο λαιμός μου με γδέρνει. Η μητέρα μου δεν μιλάει όσο δίνω οδηγίες.

«Πρόσθεσε και λίγο φρέσκο κουρκουμά», λέει έπειτα από ένα λεπτό. «Μια σκλήθρα αρκεί, όση η άκρη της πόσθης ενός μωρού.»

Δείχνει την ακριβή ποσότητα πιέζοντας το νύχι του αντίχειρά της στην άκρη του μεσαίου της δαχτύλου. Ύστερα κοιτάζει το φλιτζάνι της, ανακατεύει με το κουτάλι και σχηματίζει ένα ελλειπτικό σχήμα στη βάση του.

«Σε παρακαλώ, μη μιλάς για πόσθες», της ζητώ, σπάζοντας τα μπισκότα στη μέση.

«Γιατί, τι έχει μια μικρή πόσθη; Μην είσαι τόσο πουριτανή.» Θυμάται μια χαρά πώς να με προσβάλλει.

Στο διαμέρισμά της επικρατεί ένα ήρεμο χάος. Συγκεντρώνω το αλάτι που υπάρχει σε τρεις αλατιέρες μέσα στη μία απ' αυτές. Στο τραπέζι της τραπεζαρίας που καθίζει τέσσερα άτομα υπάρχουν κάμποσες ανέγγιχτες εφημερίδες. Η μαμά επιμένει να τις κρατάει, λέει ότι θα τις διαβάσει κάποια μέρα.

Αναποδογυρίζω μια μικρή σακούλα από ροβίτσες μέσα σε μια στρογγυλή πατέλα από ατσάλι κι αρχίζω να ξεχωρίζω τα όσπρια από τα πετραδάκια. Η Κάστα προσπαθεί να μου πάρει την πατέλα, μα τη σπρώχνω πέρα. Όταν τελειώνω, πάνω να διαχωρίσω τις ροβίτσες ανά χρώμα –στρατιωτικό πράσινο, ανοιχτό καφέ, μπεζ. Η μητέρα μου κοιτάζει τις διακριτικές στοιβές και κουνάει το κεφάλι της. Κροταλίζω τις αρθρώσεις μου και συνεχίζω το ξεχώρισμα. Ξέρω ότι δεν θα 'χει καμιά διαφορά όταν μπουν όλες στην κατσαρόλα, τώρα όμως ξεκίνησα και δεν μπορώ να σταματήσω, μου είναι αδύνατο να πάψω να γυρεύω διαφορές, ώσπου όλες οι ροβίτσες να βρίσκονται εκεί που πρέπει, κωδικοποιημένες, περικυκλωμένες από τις οικογένειές τους.

Η μαμά λαγοκοιμάται στον καναπέ και για μια στιγμή φαντάζομαι πώς θα δείχνει όταν πεθάνει, που το πρόσωπό της θα ατονήσει και ο αέρας θα εγκαταλείψει τα πνευμόνια της. Την περιτριγυρίζουν αντικείμενα, χαρτιά, κορνιζαρισμένες φωτογραφίες με πρόσωπα που δεν έχει δει για πολλά χρόνια. Ανάμεσα σ' όλα αυτά, το σώμα της μοιάζει άψυχο και μόνο, κι

αναρωτιέμαι αν η παράσταση που δίνει για τον κόσμο κάνει τη ζωή να κυκλοφορεί μέσα της, αν η πίεση των θεατών είναι αυτή που αναγκάζει το αίμα της να κυλάει. Είναι εύκολο να καταρρεύσεις όταν κανείς δεν παρακολουθεί.

Το παλιό μου δωμάτιο βρίσκεται χώρια από το υπόλοιπο διαμέρισμα, σαν μόσχευμα ξένου δέρματος. Υπάρχει μια τάξη, μια συμμετρία που άφησα πίσω μου –κι εκείνη δεν κατάφερε να τη διαταράξει. Στον τοίχο, σε ολόιδιες κορνίζες, έχω κρεμάσει ασπρόμαυρα σκίτσα προσώπων σε απόσταση πέντε εκατοστών το ένα από το άλλο. Το κρεβάτι είναι στρωμένο και προσπαθώ να ισιώσω με τα χέρια μου τις ζάρες στα σεντόνια, αλλά όταν σιδερώθηκαν έγιναν ένα με το ύφασμα.

Μετά τις τελευταίες εκλογές, η μαμά φωνάζει στην τηλεόραση κάθε φορά που εμφανίζεται ο καινούργιος πρωθυπουργός. Φοράει την κροκί κάπα του σαν χαρακτηριστικό κάποιας ινδουιστικής θεότητας –με στιλιζαρισμένες πιέτες στην ίδια πάντα θέση. Αυτός είναι η αιτία, λέει η μαμά, που δεν γνώρισε ποτέ της τον αληθινό έρωτα.

Ξυπνάω μέσα στο σκοτάδι. Το τηλέφωνό μου φωτίζεται από μια ντουζίνα αναπάντητες κλήσεις από τον Ντίλιπ. Από το σαλόνι αναβοσβήνουν φώτα. Η μητέρα μου μάλλον θα βλέπει άφωνα αλλά κινούμενα στόματα στην τηλεόραση.

Ο ουρανός είναι σκοτεινός, μα το βιομηχανικό συγκρότημα δεκαπέντε χιλιόμετρα μακρύτερα μας προσφέρει ροζ φως σαν πρελούδιο στον ήλιο. Η μαμά δεν βρίσκεται στον καναπέ όταν βγαίνω έξω και στην αρχή δεν τη βλέπω έτσι όπως στέκεται πίσω από τις διάφανες κουρτίνες, πιέζοντας το σώμα της στο παράθυρο. Οι υφαντές κουρτίνες, με τα γκριζα και άσπρα λαχούρια, τη σκεπάζουν εδώ κι εκεί, σχηματίζοντας σκιές στο κορμί της. Μέσα από το ύφασμα βλέπω το σημάδι που έχει από γεννησιμιού της, έναν στενόμακρο δίσκο που χωρίζει την

ωμοπλάτη της, το κέντρο ενός στόχου στην ίδια της την πλάτη. Το στήθος της είναι ασάλευτο, σαν να μην ανασαίνει.

Είναι γυμνή και κάνει μερικά βήματα προς τα πίσω για να κοιτάξει το είδωλό της στο τζάμι. Κοιτάζει και το δικό μου καθώς εμφανίζεται δίπλα της, κι ύστερα μια αυτήν και μια εμένα, σαν να μη διακρίνει τη διαφορά. Τα αντίθετα συχνά μοιάζουν μεταξύ τους.

Την αγγίζω απαλά στον αγκώνα και μορφάζει. Έπειτα δείχνει την οθόνη της τηλεόρασης, τον άντρα που έχει βουβάει με το τηλεχειριστήριο.

«Τα 'χετε κάνει πλακάκια», ψιθυρίζει.

«Μαμά.» Προσπαθώ να την ηρεμήσω, να την τραβήξω από το τζάμι, εκείνη όμως οπισθοχωρεί με βλέμμα αγριεμένο και δεν είμαι σίγουρη ότι αναγνωρίζει το πρόσωπό μου. Συνέρχεται γρήγορα, μα εκείνο το βλέμμα αρκεί για να μου κόψει την ανάσα. Για μια στιγμή δεν ήξερε ποια είμαι και εκείνη τη στιγμή εγώ δεν υπάρχω.

Την καλοπιάνω για να ξαπλώσει πάλι στο κρεβάτι και τηλεφωνώ στον γιατρό. Η φωνή του ακούγεται απότομη. Θέλει να μάθει πώς βρήκα αυτό το νούμερο. Ξαφνικά, το τηλεφώνημά μας μου φαίνεται υπερβολικά οικείο, σαν να ξεπέρασα κάποιο όριο. Δίπλα του θα πρέπει να είναι ξαπλωμένη η γυναίκα του, την ενόχλησα στον ύπνο της. Φαντάζομαι τι φοράνε στο κρεβάτι, πώς αλλάζουν θέση τα ρούχα τους μέσα στη νύχτα. Αισθάνομαι μια υγρασία ανάμεσα στα πόδια μου.

«Η μητέρα μου για μια στιγμή δεν με αναγνώρισε», λέω.

«Αυτό μπορεί να συμβεί. Θα πρέπει να εξοικειωθείτε με την εξέλιξη της κατάστασής της.» Η γλώσσα του ακούγεται σαν να μη χωράει στο στόμα του, η φωνή του προδίδει δυσφορία κι έχω την αίσθηση ότι απέτυχα σ' ένα διαγώνισμα.

* * *

Όλη μέρα επεξεργάζομαι ιδέες στο μυαλό μου. Η επιστήμη δεν μ' ενδιέφερε ποτέ, ωστόσο ανοίγω το μυαλό μου στον κατακλυσμό της επιστημονικής ορολογίας.

Βρίσκω πληροφορίες για τη χημική σύνθεση των φαρμάκων της μητέρας μου, μια σειρά κομψών εξαγώνων κι ένα μόριο υδροχλωρίου να κρέμεται σαν ουρά. Ξεθάβω τις έρευνες πάνω στα ζώα, τα διαγράμματα των εγκεφάλων των ποντικών που σχεδιάστηκαν για να χαρτογραφήσουν τη λειτουργία τους. Οι μικρές ταμπλέτες που πρέπει να παίρνει αναστέλλουν την χολινεστεράση, ένα ένζυμο που διασπάει τον νευροδιαβιβαστή ακετυλοχολίνη. Αυτό προάγει μια δραστηριότητα που κανονικά βελτιώνει τα συμπτώματα της εξέλιξης της ασθένειας.

Η σταδιακή συσσώρευση ακετυλοχολίνης στο σώμα μπορεί να αποβεί τοξική.

Η ακετυλοχολίνη βρίσκεται σε ζιζανιοκτόνα και σε παράγοντες χημικού πολέμου, τα κοινώς λεγόμενα νευροπαραλυτικά αέρια.

Η χαμηλή δόση κάποιας ουσίας μπορεί να αποτελέσει πανάκεια. Μια υψηλή δόση μπορεί να αποδεχθεί θανατηφόρα.

Ανοίγω άλλο παράθυρο. Το *helicobacter pylori*⁴ προκαλεί έλκος στομάχου και καρκίνο έτσι και πολλαπλασιαστεί ανεξέλεγκτα, μα όταν απουσιάζει παντελώς από τα σώματα των παιδιών αυξάνονται τα ποσοστά του άσθματος.

Μακάρι ο μετρίασμός να ήταν μια βολική κατάσταση.

Ο κατάλογος των πιθανών παρενεργειών είναι μεγαλύτερος απ' όσο υπαινίχθηκε ο γιατρός. Θέλω να του τηλεφωνήσω πάλι, αλλά φοβάμαι. Η σχέση μου μαζί του είναι τεταμένη. Είναι καν σχέση αυτό που έχουμε; Συγκρατιέμαι όσο είναι δυνατόν ώστε να μην απασχολήσει πολύ τις σκέψεις μου.

⁴ Σ.τ.Μ.: Ελικοβακτηρίδιο του πυλωρού (λατινικά στο πρωτότυπο).

Υπάρχουν ομάδες συζητήσεων αφιερωμένες στην παύση του Ντονεπεζίλ, αναφέροντας μεταξύ άλλων παραπόνων την αναποτελεσματικότητά του. Όλοι συστήνουν έλαιο από κριλ για την υγεία του εγκεφάλου. Υπάρχει κάτι ολοκληρωμένο στη φτιαξιά αυτού του μικροσκοπικού οστρακόδερμου, σ' αυτό το πλάσμα που μπορεί να κινεί το κορμί του με πόδια λεπτά σαν νήματα. Το κριλ είναι καλύτερο από τα ψάρια κι ένα διάγραμμα εξηγεί για ποιο λόγο: ο εγκέφαλος προτιμάει τη φωσφολιπιδική μορφή που παίρνει το έλαιο του κριλ.

Αντιγράφω σ' ένα σημειωματάριο τις δομές και τους χημικούς τύπους του ελαίου, αλλά τα σχέδιά μου διαφέρουν από τα πρωτότυπα, μοιάζουν περισσότερο με κριλ παρά με μόρια. Ο εξωσκελετός είναι ένας λεπτεπίλεπτος αιθυλικός εστέρας και τρία λιπαρά οξέα σχηματίζουν τα κινούμενα μέλη του. Προσπαθώντας να αγοράσω το έλαιο, λαμβάνω μια προειδοποίηση πως η εταιρεία δεν ευθύνεται για τις καθυστερήσεις του ινδικού τελωνείου.

Μου υπενθυμίζουν ότι το έλαιο είναι ευαίσθητο στο φως και θα χαλάσει αν εκτεθεί σε υψηλές θερμοκρασίες.

Ο άντρας μου, ο Ντίλιπ, γεννήθηκε στην Αμερική και κόβει το ροτί⁵ και με τα δυο χέρια. Τον γνώρισα πριν από δυο τρία χρόνια, αφότου είχε μετακομίσει στην Πούνε για δουλειά. Ήταν υποβιβασμός γι' αυτόν, μα δεν το ανέφερε εκείνη τη μέρα που μου έπιασε την κουβέντα στον Γερμανικό Φούρνο, στη Νορθ Μέιν Ρόουντ. Δεν περίμενα να δω άλλον άνθρωπο εκεί, καθώς ήταν Κυριακή πρωί, και κανείς δεν πάει συχνά στο καφέ από τότε που έσκασε εκεί μέσα μια βόμβα το 2010.

Βολεύτηκα σε μια κόκκινη πλαστική καρέκλα με το λάπτοπ μου, ενώ εκείνος κάθισε στο διπλανό τραπέζι. Χαμογέλασε. Τα δόντια του θύμιζαν ολόισια λευκά πλακάκια. Με ρώτησε αν ήξερα τον κωδικό του Wi-Fi κι αν μπορούσε να με κερράσει έναν καφέ. Του απάντησα ότι ο καφές μου προκαλεί τρέμουλο και καμιά φορά αέρια. Με ρώτησε πάνω σε τι δούλευα και, παρόλο που δεν ήθελα να του πω για τα σκίτσα μου, σκέφτηκα λογικά πως οι καλλιτέχνες δεν γίνεται να φοβούνται να μοιραστούν μυστικά με αγνώστους.

Πήρε μια βαθιά ανάσα όσο άκουγε κι έσκυψε μπροστά. Η κόκκινη πλαστική καρέκλα βόγκηξε κάτω από το βάρος του και το γόνατό του κάμφθηκε σε μια οξεία γωνία. Κοιταχτήκαμε για λίγο κι έπειτα με ρώτησε αν ήθελα να βγούμε για γεύμα εκείνο το Σαββατοκύριακο. Πετάρισα απορημένη τα βλέφαρά

⁵ Σ.τ.Μ.: Στρογγυλό επίπεδο ψωμί από αλεύρι ολικής άλεσης.

«Θα έλεγα ψέματα αν ισχυριζόμουν ότι η δυστυχία της μητέρας μου δεν μου έχει προκαλέσει ποτέ ευχαρίστηση.»

Η Τάρα θυμάται το παρελθόν με συγκεκριμένο τρόπο· η Αντάρα το θυμάται εντελώς διαφορετικά. Η κάθε γυναίκα έχει τραύματα που της προξένισε η άλλη. Η κάθε μια φροντίζει τις πληγές της με τη ζηλόφθονη απόλαυση ενός εραστή.

Στα νιάτα της, η Τάρα ήταν ατίθαση. Εγκατέλειψε έναν γάμο χωρίς έρωτα για να πάει σ' ένα άσραμ, έζησε για λίγο καιρό σαν ζητιάνα (κυρίως για να πικάρει τους εύπορους γονείς της) και πέρασε μερικά χρόνια κυνηγώντας έναν αιτημέλπτο, άστεγο «καλλιτέχνη» -κι όλα αυτά με την κόρη της μαζί. Τώρα ξεχνάει πράγματα, μπερδεύει τους μισθούς της υπηρέτριάς της, αφήνει όλη νύχτα το γκάζι αναμμένο, και η Αντάρα βρίσκεται αντιμέτωπη με την υποχρέωση να φροντίσει μια γυναίκα που ποτέ της δεν τη φρόντισε.

Ένα βιβλίο για τη μνήμη και τον μύθο, για το πώς οι ιστορίες που λες στον εαυτό σου γίνονται με τον καιρό πιο αληθινές από το ίδιο το πρόσωπό σου στον καθρέφτη. Μια διερεύνηση της ζήλιας, της εμμονής, της προδοσίας, μια ιστορία αγάπης -όχι μεταξύ εραστών, αλλά μεταξύ μητέρας και κόρης. Αιχμηρή σαν λεπίδα και γεμάτη καυστικό πνεύμα, η *Καμένη ζάχαρη* ρωτάει πόσα πραγματικά γνωρίζουμε για τους πιο κοντινούς μας ανθρώπους και, καί' επέκταση, για τον εαυτό μας.

εκδόσεις
ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ

www.klidarithmos.gr

ISBN 978-960-645-199-7

9 789606 451997

